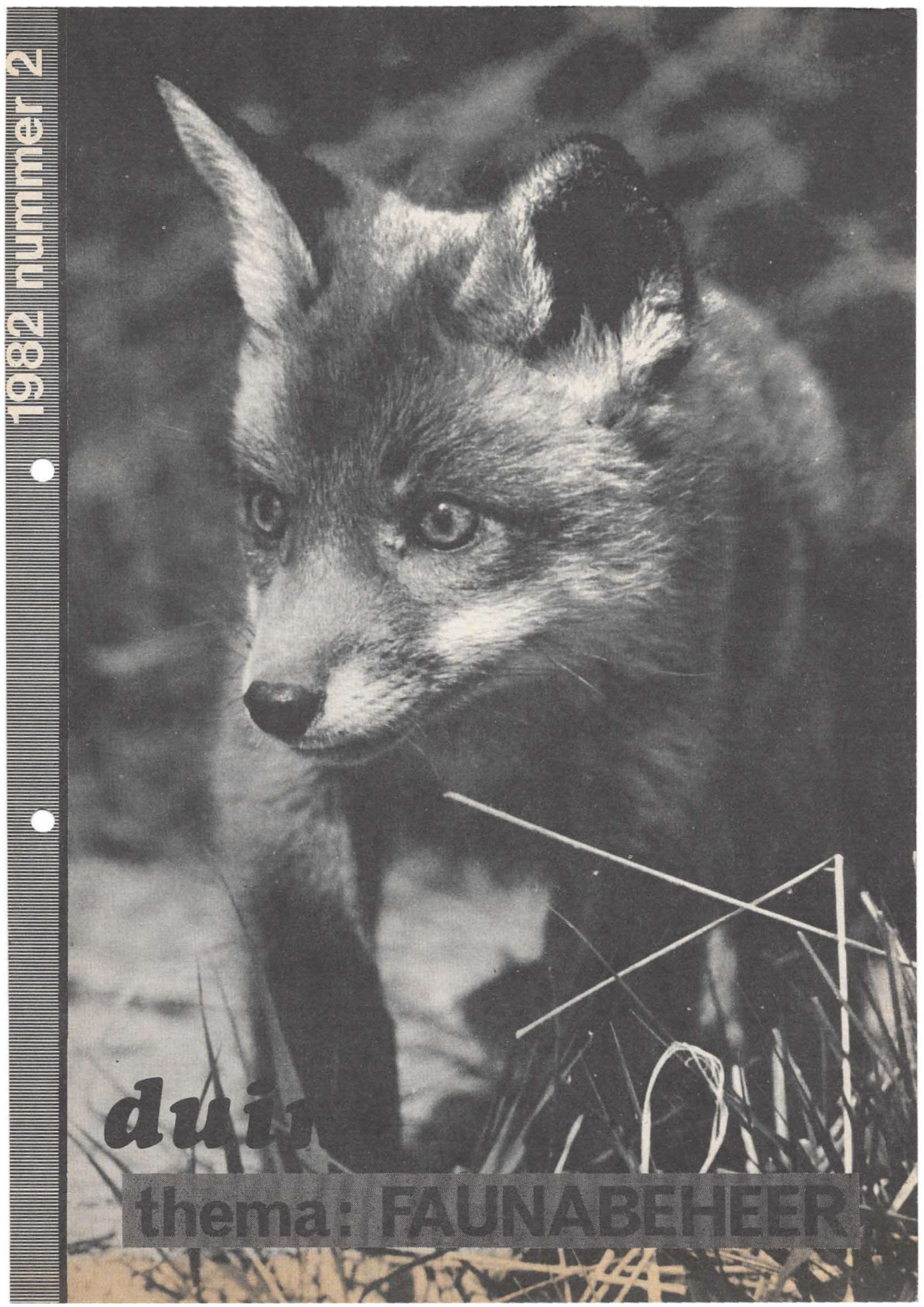

A black and white photograph of a wolf's head, looking slightly to the left. The wolf has a thick coat of fur with dark and light patches. Its ears are pointed upwards. The background is dark and out of focus, showing some vegetation. In the foreground, there are some dry grasses and a thin, light-colored stick or branch.

duin

thema: FAUNABEHEER

DUIN jaargang 5, nr 2
mei 1982

DUIN is een uitgave van
de Stichting Duinbehoud

redactie

Tom Hakbijl
Marc Janssen
Dick Melman
Albert Salman

tekenwerk

Ton Roeloffzen

foto's

Peter Otten (blz. 1)
Jacques van der Neut (blz. 3,
32, 33, 34)
Jaap Mulder (blz. 10, 11, 27
en 28)
Erik Wanders (blz. 14 en 21)
Bas van Leeuwen (blz. 17)
Albert Salman (blz. 20)
Piet Munsterman (blz. 25)
F.J. Koning (blz. 8 en 9)

eindredactie

Dick Melman
Albert Salman

vormgeving

Ton Roeloffzen
Albert Salman
Jan-Pieter van den Wittenboer

druk

Leidse Stag Drukkerij

oplage: 1000

losse nummers

f 5,- plus f 2,50 verzendkosten

abonnement 2e halfjaar 1982

f 8,75 (studerenden f 7,50)
Giro 4016298 t.n.v. Kwartaal-
blad Duin, Postbus 11059,
Leiden.

Redactie-adres

Duin, Postbus 11059, 2301 EB
Leiden.
Tel. 071-131800 (overdag)
evt. 071-121749 ('s avonds,
vragen naar Albert Salman)

kopij volgende nummer

inzenden vóór 30 juni a.s.

*dit blad is gedrukt op kring-
looppapier*

bij de voorplaat:

een jonge vos (foto: P. Otten)

inhoud

VOORWOORD BIJ DE STUDIEDAG FAUNABEHEER IN DE DUINEN	3
<i>door G.J. de Bruijn</i>	
ONDERZOEK EN FAUNABEHEER.	4
<i>door F.W. van der Vegte</i>	
KONIJNEN ALS DUINBEHEERDERS	7
<i>door M.B. Wallage-Drees</i>	
AMFIBIE, REPTIEL, EN DUINBEHEER	12
<i>door B.H. van Leeuwen</i>	
STEUN DE STICHTING VOOR HET BEHOUD VAN DE DUINEN.	17
BEHEER VAN MEEUWENKOLONIES IN DE HOLLANDSE DUINEN	18
<i>door E.A.J. Wanders</i>	
DUINWINKEL.	22
AANTALSREGULATIE BIJ EKSTERS.	23
<i>door G. Baeyens</i>	
DE VOS IN DE DUINEN	26
<i>door J.L. Mulder</i>	
OUDE NUMMERS VAN DUIN NOG TE BESTELLEN.	31
DE INLEIDERS EN HUN STELLINGEN.	32
EVALUATIE	34
NATUURBEHEER OF WILDBEHEER ?.	35
<i>door J. Hommes</i>	
AANTASTINGEN EN BEDREIGINGEN IN DE NEDERLANDSE DUINEN	40

bij dit nummer

Dit nummer van Duin is geheel gewijd aan de problematiek van het faunabeheer in de duinen. Toen de Stichting Duinbehoud in 1981 besloot om zich hiermee te gaan bezighouden, heeft zij zich allereerst ten doel gesteld om enerzijds de praktijksituatie te bestuderen en de meningen van duinbeheerders en jagers te inventariseren en anderzijds op de hoogte te raken van alle onderzoek dat van belang is voor het faunabeheer.

Wat het laatste betreft heeft de Stichting op 13 februari 1982 een studiedag georganiseerd, waar inleidingen werden gehouden over een aantal zeer belangrijke recente onderzoeken. In deze Duin zijn samenvattingen opgenomen van deze inleidingen en de discussie daarover. Het betreft hier de inleidingen van Fred van der Vegte, Marijke Wallage, Bas van Leeuwen, Erik Wanders, Gert Baeyens en Jaap Mulder. Ook zijn samenvattingen opgenomen van voor- en nawoord, uitgesproken door Gerrit-Jan de Bruijn, bestuurslid van de Stichting Duinbehoud.

De Stichting heeft getracht om aan het eerste doel te voldoen door een enquête uit te schrijven onder beheerders en jachtgerechtigden. Hans Hommes, die zich hiermee beziggehouden heeft, schrijft in deze Duin over deze enquête en de resultaten daarvan.

VOORWOORD BIJ DE STUDIEDAG FAUNABEHEER IN DE DUINEN

door G.J. DE BRUIJN

Allereerst wil ik, namens de Stichting Duinbehoud, U allen welkom heten: beleidmakers, onderzoekers, studenten, jagers, aktievoerders en geïnteresseerden. De organisatoren bieden hun verontschuldiging aan voor het feit dat velen van U genoeg moeten nemen met tweederangs zitplaatsen, maar we hadden niet durven hopen op zoveel belangstelling.

De Stichting heeft als doel: het behouden en bevorderen van het natuurlijk karakter van het duin. De werkwijze is: het signaleren van aantastingen van dat natuurlijke karakter, het bestuderen van aard, ernst en oorzaak daarvan en het op grond van de studieresultaten voeren van aktie. De aandacht werd tot nu toe vooral gericht op de voor de duinen karakteristieke geomorfologische en hydrologische toestanden, hetgeen uitmondde in verzet tegen waterwinning, vergraving en infiltratie.

Uiteraard gaat onze belangstelling daarbij vooral uit naar het wel en wee van de levensgemeenschap. Nu komt bij het natuurbeheer de nadruk dikwijls te liggen op flora en vegetatie. Ik wil hiervoor twee redenen noemen. Ten eerste lijkt de studie van planten eenvoudig: er zijn relatief weinig soorten, die goed herkenbaar en goed kwantificeerbaar zijn. Ten tweede is het bestaan van een natuurlijke vegetatie een voorwaarde voor een natuurlijke fauna.

Maar... een te veel op planten gericht onderzoek en beheer leidt niet tot een goed ontwikkelde fauna. Een goede stand van Ekster, Vos en Duinhagedis wordt niet verzekerd door een beheer dat uitsluitend is gericht op behoud van plantengemeenschappen. En omgekeerd kan zelfs voor het beheer van vegetaties studie en beheer van bijvoorbeeld meeuwen en konijnen noodzakelijk zijn.

Het standpunt van de Stichting is, dat in de duinen het faunabeheer geheel moet worden gericht op integraal natuurbeheer. Het duin heeft vanouds voor de mens de volgende funk-

ties: zeewering, waterwinning, bewoning, recreatie, landbouw en jacht. Al deze activiteiten kunnen schade berokkenen aan het natuurlijke oecosysteem. Wij vinden dat er een evenwichtige afweging moet plaatsvinden tussen het maatschappelijk belang en die schade, bij ieder van die activiteiten. Wij zijn niet van plan om het maatschappelijk belang van de zeewering ter discussie te stellen. Ook kunt U van ons geen voorstel verwachten om plaatsen als Scheveningen en Katwijk af te breken, hoewel we verdere uitbreiding van bewoning van de duinen met alle ons ten dienste staande middelen zouden willen tegengaan. Wat betreft de waterwinning wil de Stichting, naast het terugdringen van excessief waterverbruik, constructief meedenken bij het zoeken naar de

minst schadelijke alternatieven. Op het punt van de recreatie willen we de voor het duin schadelijke vormen tegengaan maar de natuurvriendelijke vormen juist stimuleren. Landbouw en jacht echter, met als doel oogsten zien wij in deze tijd in de duinen niet meer als een maatschappelijk belang. Wel zien we als mogelijkheid, dat methoden van jacht en landbouw zoals beweiding en afschot, als hulpmiddelen worden gebruikt bij een integraal natuurbeheer. Het is dan wel zaak dat er een zorgvuldige studie wordt gemaakt omtrent de noodzaak en het effect van de ingrepen. Wij hopen dat deze studiedag hieraan een bescheiden bijdrage kan leveren.

Wij hebben de hierna volgende sprekers uitgenodigd niet omdat zij onze doelstellingen of ideeën onderschrijven, ook niet omdat zij andere meningen vertegenwoordigen, maar uitsluitend omdat ze studie maken van diersoorten en ons daarover misschien dingen kunnen vertellen die ons van dienst kunnen zijn bij het faunabeheer in de duinen.

Een deel van de 250 deelnemers aan de studiedag op 13 februari 1982

de inleiders en hun stellingen

drs. F.W. van der Vegte (Prov. Waterleidingbedrijf Noord-Holland)

- Doelstelling voor het natuurbeheer, en het faunabeheer als onderdeel daarvan, dient te zijn het in stand houden en bevorderen van het proces van natuurlijke ontwikkeling van levensgemeenschappen.
- Het huidige faunabeheer richt zich slechts op enkele soorten vogels en zoogdieren. Over de oekologie van deze soorten is nog maar weinig bekend. Lange-termijn-onderzoek is een eerste vereiste.
- Er zou meer overleg moeten zijn tussen natuurbeheerders en onderzoekers over onderzoekswensen en mogelijkheden. Voor universitaire onderzoek en onderwijs ligt nog een belangrijk onderzoeks-terrein braak.

drs. J.M. Wallage-Drees (promotie-onderzoek Vakgroep Oekologie RUL)

- Droge duinvalleien worden het beste open en gevarieerd gehouden door het konijn.
- De draagkracht van de vegetatie in de duinen voor konijnen is flexibel. Bij toenemende dichtheid van de konijnen wordt die draagkracht door de graasactiviteit van deze dieren vergroot.
- Verstuivingen worden zelden door het konijn veroorzaakt.

drs. E.A.J. Wanders (Duinwaterleiding van 's-Gravenhage)

- Nieuwe meeuwenkolonies dienen door beheer, dat gericht is op ruimtelijke ordening van meeuwen, bij voorkeur te worden gesitueerd in relatief voedselrijke en dynamische gedeelten van de duinen. Voor de vastelandduinen van Nederland is dit de duinstrook die aan het strand grenst, en de terreinen die door de infiltratie van rivierwater zijn geëutrofiëerd.
- Als de overheid in de Nederlandse duinen natuurbehoud tot doel stelt, dan dient de oorzaak van de toename van de zilvermeeuw en de kleine mantelmeeuw, voor zover dit een gevolg is van menselijk handelen, te worden weggenomen.

dr. G. Baeyens (Gemeentewaterleidingen van Amsterdam)

- Bij faunaregulatie door de mens, bijvoorbeeld door het verstrekken van voedsel of door bejaging, kunnen we ook veranderingen verwachten in de kompetatieve interacties tussen eksters, zwarte kraaien, en kauwen.
- Veranderingen in de competitie met soortgenoten en met concurrenten zouden in de prognoses van het menselijk ingrijpen moeten worden betrokken.

drs. J.L. Mulder

- Vossen horen thuis in het oekosysteem van de vastelandduinen.
- Het wonen of werken in de buurt van een natuurgebied brent niet alleen lusten met zich mee, maar ook lasten. Het houden van bepaalde huisdieren bijvoorbeeld kan dan niet gebeuren zonder beschermende maatregelen te treffen in de vorm van rasteringen e.d.

drs. B.H. van Leeuwen

- Het optimaliseren van het huidige duinbeheer ten behoeven van amfibieën en reptielen is eenvoudig te realiseren en werkt nauwelijks kosten verhogend.
- Fazanten en huiskatten dienen bestreden te worden, omdat deze potentiële predatoren van amfibieën en reptielen niet op natuurlijke wijze gereguleerd worden.

*Van links naar rechts:
M.B. Wallage-Drees, B.H. van Leeuwen, J. Hommes*

AANTASTINGEN EN BEDREIGINGEN

De duinen als geheel behoren tot de rijkste en meest gevarieerde landschappen in Nederland, en zijn voor veel planten en dieren als leefgebied van groot belang. Om die redenen heeft de Rijksoverheid de duinen in het Structuurschema Natuur en Landschapsbehoud bestemd tot Natuurgebied.

Een loffelijk streven (strukturaarschema's zijn een beleidsvoornemen), maar wat is er tot nu toe van terecht gekomen? Op de kaart zijn aantastingen en bedreigingen in de Nederlandse duinen aangegeven. De schaal van de kaart maakt het onmogelijk de veelheid van zaken allemaal aan te geven; om die reden betreft het alleen de belangrijkste ingrepen.

Hoewel de kaart lijkt te suggereren dat er weinig over is van de Nederlandse duinen als natuurgebied, behoren ze nog steeds tot de rijkste duinen van Europa, al is wel veel verloren gegaan. Van grote betekenis is echter dat ze grotendeels gespaard zijn gebleven voor bebouwing.

Al 150 jaar lang gaat het steeds sneller bergafwaarts door het steeds intensiever gebruik dat de mens van de duinen maakt. En het degeneratieproces lijkt, ondanks de inspanning van natuurbeschermingsorganisaties, nog niet ten einde. Zorgwekkend is het sektormatig plannen van nieuwe projecten door lage en hogere overheden, waarbij een overzicht blijkt te ontbreken. Hierdoor ontstaan her en der

LEGENDA

- ① grondwaterwinning
- ⊖ infiltratieveld
- ⊙ hoge rekreatiedruk
- ⊙ golfterrein
- ⊙ circuit (Zandvoort)
- ⊙ uitbreiding stadswijk
- ⊙ industrieel complex
- ⊙ baggerspecie-opslag
- ⊙ haven terrein
- ⊙ olie of gaswinning
- ⊙ zendstation
- ⊙ militair terrein
- ⊙ bosbouw
- ⊙ ernstige kustafslag
- geplande ingreep
- reeds bestaande situatie

IN DE NEDERLANDSE DUINEN

steeds meer nieuwe projecten, die de natuurlijke waarden van de duinen weer verder dreigen aan te tasten. Een sluipend proces, dat teslotte de ondergang tot gevolg zal hebben, als het niet wordt gestopt. Bij de Stichting Duinbehoud zijn de volgende bedreigingen bekend:

1. Waterwinning: uitbreiding van grondwaterwinningen op diverse Waddeneilanden, uitbreiding van infiltratie bij Castricum, Haarlem, Katwijk, Den Haag, en op Goeree.

2. Rekreatie: zomerhuisjes bij Egmond, Zandvoort, en op Schouwen; fietspaden bij Haarlem, Zandvoort, en Den Haag; plan Zeebad bij IJmuiden; kampings bij Wijk aan Zee en IJmuiden; een golfbaan bij Den Haag en een kunstgras-hockeyveld bij Haarlem (Bloemendaal).

3. Verstedelijking: Stadsuitbreidingen bij Egmond, IJmuiden, Zandvoort, Wassenaar, en Den Haag; bij IJmuiden een voorhaven en uitbreiding van Hoogovens, uitbreiding ECN-Petten; gaswinning in het Waddengebied, met name Ameland.

4. En verder: Baggerspecie-opslag bij Voorne; aanleg van kunstduinen t.b.v. de zeekering op Voorne en Goeree; polderpeilverlaging op Voorne; kustafslag op Texel; bosbouw bij Schoorl; een nieuwe strandslag bij Egmond; een kazerne bij Den Haag; wanbeheer van duinterreinen bij Zandvoort.....

Aanvullingen op deze lange lijst verneemt de Stichting Duinbehoud graag van u.